

РИТОРИКА ТА УКРАЇНОЗНАВЧА НАУКА

Демократичні перетворення в усіх сферах суспільства поставили потребу побудови виховної парадигми, що характеризується би оновленням підходів у вихованні, чіткою орієнтацією на гуманізацію міжособистісних взаємин та на можливість самовияву кожного студента. Початок ХХІ століття вирізняється підвищеним інтересом наукових кіл, засобів масової інформації, та насамперед суспільства до питань, що стосуються культури спілкування, культури мовлення, культури поведінки. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує проблема виховання у студентів особистісної активності, комунікабельності, вміння публічного переконливого мовлення, розвитку загальної базової культури та її органічної складової – риторичної культури.

Мета нашої доповіді – показати аспекти взаємодії риторики та українознавства у становленні мовної особистості вчителя-філолога.

Підвищений інтерес за роки незалежності ми також спостерігаємо і до українознавства. Здавалося б різні дисципліни і різні причини обговорення та дискусії стосовно необхідності чи непотрібності їх вивчення. Хоча спрямовані вони на досягнення однієї мети – виховання справжньої особистості, яка б позбулася комплексу меншовартості, нарешті з'ясувала своє минуле і визначилася з майбутнім. Саме тому риторика та українознавство мають вивчатися нерозривно та в комплексі і разом працювати над подолання кризи особистості в українському суспільстві.

1. У сучасній українській вищій школі у діяльності викладача важливе значення має усне слово – засіб взаєморозуміння, переконання, реалізації методичних, дидактичних і виховних завдань, інструмент творення креативної особистості та виховання риторичної культури і тому педагогічна майстерність педагога при цьому має надзвичайно важливе значення. Цей процес здійснюється під час вивчення гуманітарних предметів, до яких

відносимо українську мову та літературу, іноземну мову, зарубіжну літературу, історію, українознавство. Вони є найвагомішими засобами риторичної освіти, де зазнають остаточного коригування і вдосконалення особистісно і соціально важливі якості студента. Кожен із цих предметів володіє значним потенціалом виховання риторичної культури старшокласника, оскільки у їхньому змісті та методах викладання простежується яскраво виражена комунікативна спрямованість.

2. Для виховання риторичної культури студентів важливим є виокремлення змістових аспектів та традиційних й інноваційних методик викладання предметів гуманітарного циклу, які мають потужний риторичний потенціал, оскільки дають можливість залучити учнів до риторичної діяльності, а також об'єктивне визначення і врахування під час організації навчально-виховного процесу критеріїв і рівнів вихованості риторичної культури з урахуванням вікових особливостей. У цьому плані українознавство займає провідні позиції, оскільки дає змогу творити гуманістичну, демократичну, правову українську освіту, спрямовану на втілення в життя національної ідеї, яка вибудовується на основі українознавчих цінностей.

3. Вихованню у майбутніх вчителів-філологів риторичної культури має підпорядковуватися також робота гуртків українознавчого спрямування, які розширювали б обсяг знань і умінь з цих предметів. Студенти повинні вдосконалювати вміння виступати публічно і при цьому займати активну громадянську позицію, поглиблювати знання про людину та про Україну й український народ як цілісність, а також сприяти самоусвідомленню, самореалізації кожної особистості та нації, формуванню громадянської свідомості. Готувати покоління до самостійного життєвого вибору, шляху та перспектив майбутнього, пізнання й самопізнання, творення й самотворення особистості, схильної і спроможної бути в гармонії з іншими людьми, з довкіллям і поєднувати особисті інтереси з громадськими, національно-державними та загальнолюдськими.

4. Виділено домінуючі причини, які впливають на процес виховання риторичної культури у студентів а також багатьох викладачів, а саме: нерозуміння сенсу виховання у себе риторичної культури, переконаність у непотрібності та другорядності її у своєму загальному розвитку; недостатність систематичної роботи, спрямованої на виховання риторичної культури; більшості студентів бракує бажання поліпшувати свої риторичні вміння, займатися саморозвитком та самовдосконаленням; недостатня практична риторизація гуманітарних предметів, в основі яких лежить комунікативна взаємодія, для розвитку та виховання риторичних умінь та навичок. І ідентичну ситуацію маємо з українознавством. Навіть учителі-мовники часто виступають проти цієї дисципліни, не надають значення культурі та звичаям українців, які виникли та пронеслися до нас через віки. Не розуміють, що не шануючи минуле ми погоджуємося на майбутнє не народу, а просто окраїни, як часто називають нас «брати наші».

Виховання риторичної культури та українознавства розглядаються як вагомі завдання сучасної школи, зорієнтовані на потреби як окремої особи, так і суспільства загалом, що потребує відповідного педагогічного забезпечення щодо створення умов для вирішення порушених педагогічних проблем.

5. Виявлено, що в контексті навчально-виховного процесу предмети українознавчого циклу, окрім суто навчальної мети, дають змогу здійснювати виховання риторичної культури студентів, оскільки в їх змістовому й процесуальному наповненні простежується комунікативна спрямованість навчання в усному та письмовому спілкуванні й спостерігається зорієнтованість на гуманізацію відносин учасників навчально-виховного процесу, риторизацію своєї педагогічної свідомості, переведення навчальної ситуації в риторичну, в діалогічну, в ситуацію мовленнєвої співпраці зі студентом, а також цілеспрямованість заняття на розвиток комунікативної особистості, що становить педагогічне підґрунтя

риторизації освіти як актуалізації в педагогічному процесі завдань виховання риторичної культури.

6. В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини було введено вивчення дисциплін риторичного циклу на усіх факультетах. Для закріплення знань, умінь та навичок майбутніх учителів і для підвищення рівня самоповаги, розумінні і поваги до національних традицій, поваги до самого себе на нашу думку необхідно ввести вивчення українознавства на усіх факультетах також. Оскільки ці два предмети мають вивчатися невідривно один від одного. Вони мають спільну мету і спрямовані на виховання справжнього педагога ХХІ століття, який буде в змозі доводити і відстоювати публічно не лише свої думки і переконання, але й свою країну – Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кононенко П. П. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2006. – 872 с.
2. Кирильчук О. Б. Публічний виступ як вияв риторичної культури доповідача // Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору – 2011. – № 3, дод. 2, т. VIII.
3. Кононенко П. П., Кононенко Т. П. Українознавство ХХІ століття: Проблеми методології і шляхи їх розв'язання. – К., 2008. – 40 с.